

En rasistisk integrationspolitik?

En studie av utredningen om strukturell diskriminering och
den mediala debatten kring denna

Abstract

In august 2006 the Swedish government official report (SOU) about the structural discrimination was published and caused a lot of debate in the media. This paper is about the report as such, as much as the academic quarrel it caused in the newspaper Dagens Nyheter. My aim is to explore why the report is so provocative and what the debate actually is about. I use discourse analysis both as a method and theoretical framework, inspired by Ernesto Laclau and Chantal Mouffe. Using this methodology I explore which discourses that are articulated.

My conclusion is that the debate on one hand is an academic conflict between a qualitative and a quantitative approach, both defining the question of what science is differently. On the other hand the report is about how we define integration politics today. The report means that there is structural discrimination due to our colonial history that even makes the integration politics a product of structural discrimination. The provocation is caused by the conflicting positions both between the academic views and because the report is challenging the discourse of the current integration politic.

Nyckelord: integrationspolitik, diskursanalys, statens offentliga utredningar, vetenskapsteori, strukturell diskriminering.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Material	2
1.3	En bakgrund till debatten	3
2	Metodologi	4
2.1	Definiering av begreppet diskurs	4
2.2	Laclau och Mouffe som teori	6
2.3	Tillvägagångssätt – diskursanalytiska verktyg.....	7
3	Svensk integrationspolitik, en kort bakgrund	8
3.1	Sverige, framtiden och mångfalden.	10
4	Analys	12
4.1	Debatten i Dagens nyheter	12
4.2	Direktivet till integrationspolitiska maktutredningen	15
4.3	Direktivet till utredningen om strukturell diskriminering	17
4.4	Utredningen om strukturell diskriminering.....	17
4.4.1	Identitetskonstruktion.....	18
4.4.2	Den andre skapas genom ekvivalenslogik	19
4.4.3	Utredningens förslag till åtgärd.....	21
5	Slutsats och avslutande reflektioner	23
5.1	Forskaren och diskursanalysen.....	23
6	Referenser	25
6.1	Tidningsartiklar:	26
6.2	Offentligt material	26

1 Inledning

I augusti 2006 presenterade utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering – även kallad maktutredningen – sitt slutbetänkande i Integrationens svarta bok (SOU 2006:79). Rapporten skapade tidningsrubriker, många med en kritisk diskussion och andra av rent raljerande karaktär. En del inlägg var inriktade på utredningens tillvägagångssätt och slutsatser medan andra mer handlade om den särskilda utredaren Masoud Kamali än själva utredningen.¹ Historien kring utredningen börjar dock långt tidigare, flera år tillbaka i tiden då den integrationspolitiska maktutredningen lades ner och ersattes med utredningen om strukturell diskriminering. Som särskild utredare tillsattes den tidigare utredningens största kritiker, Masoud Kamali.

Den här uppsatsen handlar om maktutredningen och om det akademiska bråket som fördes på tidningssidorna vid tillsättandet. Vad är det som provocerar i utredningen och vad handlar kritiken om? Det faktum att utredningen uppmärksammades och blev så omdebatterad gör den extra intressant ur forskningssynpunkt. De häftiga reaktionerna avslöjar att utredningen inom något område måste ha utmanat den rådande diskursen. Avslöjar debatten något om det integrationspolitiska klimatet idag eller är det endast en gammal akademisk konflikt? Genom att studera slutbetänkandet från utredningen om strukturell diskriminering och den mediala debatten kring denna hoppas jag kunna belysa ut konflikten uppbyggnad.

1.1 Syfte och frågeställning

Konkret vill jag använda ett diskursivt angreppssätt för att studera själva slutbetänkandet av utredningen samt debatten omkring denna. Jag betraktar inte debatten som en isolerad händelse utan som ett fall av det integrationspolitiska klimatet såväl som ett fall av en vetenskaplig eller akademisk debatt. Jag ämnar inte sia om framtiden för integrationspolitiken men hoppas kunna bidra till en insikt om hur debatten ser ut idag. Jag betraktar utredningen om strukturell

¹ Se till exempel artiklarna: Peter Esaiasson, Christina Ribbhagen, Anders Westholm om att utredningens slutsatser långt ifrån är de enda tänkbara DN 060709, Dilsa Demirbag-Stens artikel om Masoud Kamalis svartvita värld DN 070614, Masoud Kamalis inlägg om att fientligheten i Sverige är värre än tortyr DN 060806, Thomas Gür om de teoretiska empiriska problemen och att utredningen är politiskt oanvändbar Svd 060812, Richard Slätt om Professorn på ärten Expressen 060808, Ledaren i GP om att Kamalis forskning är usla svartkonster GP 060818, Jon Pelling om att Orback sågar utredningen GP 060818, Lars Åberg om en utredning fylld av rasism GP 060818

diskriminering som en motdiskurs, en utmanare av den rådande integrationspolitiska diskursen. Detta eftersom utredningen tar starkt avstånd ifrån hur politiken kring integration har utvecklats, ser ut idag och att den rentav är en produkt av strukturell diskriminering (SOU 2006:79) Mina konkreta frågeställningar lyder:

- *Vilka diskurser artikuleras i debatten och utredningen?*
- *Varför väcker utredningen om strukturell diskriminering en sådan uppståndelse?*

Med min första fråga vill jag ringa in det specifika i mitt material, studera vilka diskurser det är som kämpar om att beskriva verkligheten. För att få svar på min andra fråga behöver jag först ha ett svar på den första. När jag har kartlagt vilka diskurser som artikuleras hoppas jag kunna svara på frågan om varför debatten väcker en sådan uppståndelse.

1.2 Material

Slutbetänkandet från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (SOU 2006:79) kommer att utgöra navet i min analys, det är mitt primära objekt för uppsatsen. För att sätta in den i en kontext och studera mottagandet kommer även debattartiklar från Dagens Nyheter att ingå i analysen. Debattartiklar i media syftar till att lyfta fram den akademiska kritiken mot utredningen såsom den har tagit form i offentliga uttrycksmedel. Jag har valt att endast använda artiklar från Dagens Nyheter debattsida, totalt tre stycken. Detta för att debatten fick sin startpunkt här i och med Paulina de Los Reyes och Masoud Kamalis kritik av den integrationspolitiska maktutredningen. Det är också här som debatten har fortsatt med debattinlägg från forskare. Naturligtvis har det även förekommit en diskussion på andra tidningars debattsidor eller ledare. Men för att skapa ett sammanhang har jag avgränsat mig till Dagens Nyheter. I analysen ingår även direktiven från de båda utredningarna. Med dessa vill jag undersöka motiveringarna till att avsätta den första utredningen och istället tillsätta den andra. Skiljer sig direktiven nämnvärt, är tillsättandet av den nya utredningen verkligen en vilja att undersöka frågan annorlunda?

Till skillnad från ett mer traditionellt statsvetenskapligt angreppssätt är materialval inte lika snävt avgränsat vid det diskursanalytiska greppet. Med andra ord är det inte källkritiken som är det viktiga utan hur materialet skapar vår verklighet, hur de gör anspråk på sanningar vid beskrivandet av verkligheten (Börjesson 2003: 15-16). De utvalda tidningsartiklarna i Dagens Nyheter utgör således en del utav skapandet av sanningar. Även om slutbetänkandet från maktutredningen är det primära material som jag vill studera, som en motdiskurs så vill jag även sätta in den i sin kontext.

1.3 En bakgrund till debatten

Själva debatten fick sin start när Paulina de los Reyes och Masoud Kamali i april 2003 hoppade av den integrationspolitiska maktutredningen där de satt med som ledamöter i expertgruppen. Utredningen, som tillsattes hösten 2000 enligt direktiv 2000:57, hade enligt Reyes och Kamali ägnat sig åt oproblematiserad kartläggning av olikheter mellan svenskar och invandrare och en avsaknad av ett teoretiskt ställningstagande (Kamali, Reyes 030406). Anders Westholm, den särskilda utredaren i integrationspolitiska maktutredningen replikerade att de endast handlade enligt direktiv, nämligen att beskriva och förklara fördelningen av makt mellan svenskar och invandrare (Westholm 030415). Även Bo Rothstein, professor i statsvetenskap, gav sig in i debatten och anklagade Reyes och Kamalis kritik för politisk korrekthet (Rothstein 030422).

Den 22 april 2004 fattades det formella beslutet att tillsätta utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering och att samtidigt upplösa den integrationspolitiska maktutredningen (Direktiv 2004:54). Masoud Kamali utsågs till särskild utredare.

2 Metodologi

I detta kapitel behandlas uppsatsens metodologiska ställningstagande, det vill säga motivering och utveckling av mitt metodval samt de teoretiska överväganden som jag gjort. Då mitt materialval bygger på skriven producerad text är naturligtvis ett textanalytiskt angreppssätt det relevanta. Eftersom mitt syfte är att kritiskt studera och kartlägga debatten samt utredningen om strukturell diskriminering har jag valt det diskursteoretiska greppet. Den metodologiska inspirationen hämtar jag från Ernesto Laclau och Chantal Mouffe. De erbjuder en rad teoretiska verktyg för att blottlägga det självklara i samhället och en förståelse för hur människan skapar, konstruerar samhället.

All form av vetenskaplig metod kräver att den teoretiska ramen väljs med omsorg. Vid en diskursanalys blir detta än mer påtagligt eftersom metoden förutsätter en viss syn och förståelse av verkligheten. Teorin måste följaktligen baseras på samma teoretiska premisser som de vilka diskursanalysen bygger på. För att göra en diskursanalys krävs således att forskaren accepterar hela paketet av teori och metod (Winther Jørgensen, Phillips 2000: 10). Jag har därför valt att använda Laclau och Mouffe även som teori.

2.1 Definiering av begreppet diskurs

Begreppet diskurs är idag väl etablerat, om än inte entydigt omfamnat inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Det provocerar fortfarande men har fått en allt mer betydande roll som en kritik mot det traditionellt positivistiska angreppssättet (Howarth 2007: 9-10; Bergström, Boréus 2005: 305). Kritiken har dock inte tystnat än utan lever vidare genom argument om idealism, att diskursanalysen bidrar till en textualisering av verkligheten samt att den medför begreppslig och moralisk relativism (Howarth 2007: 21). Diskurs har olika betydelseskivningar och definieras olika hos olika teoretiker även om utgångspunkterna är gemensamma. I vid bemärkelse betyder diskurs ett särskilt sätt att uttrycka och förstå världen (Winther Jørgensen, Phillips 2000: 7). En definition som kanske inte avslöjar särskilt mycket för det metodologiska arbetet.

Jag sluter mig till stor del till Ernest Laclau och Chantal Mouffes definiering av diskurs så som den uttrycks i sin klassiska *Hegemony and socialist strategy*. Teorin är utvecklad från både den marxistiska teoritraditionen genom synen på det sociala såväl som den strukturalistiska eller poststrukturalistiska genom synen på betydelsebildning (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 32; Howarth 2007: 117). De väljer att definiera diskurs som en fixering av betydelse inom ett särskilt område eller praktik (Winther, Jørgensen; Phillips 2000: 33). Hos Laclau och Mouffe är

betydelsen hos sociala fenomen aldrig entydigt bestämd utan det pågår en ständig kamp om betydelskrivning av samhället och identiteten. En diskurs försöker att fixera sin betydelse så att den så småningom blir så vedertagen att vi upplever den som en naturlig och självklar sanning. (Winther, Jørgensen; Phillips 2000: 31, 32). En diskurs betydelse utmanas ständigt av vad Laclau och Mouffe kallar "field of discursivity", på svenska översatt till det diskursiva fältet, diskursiva yttre eller konstitutiva yttre. Diskursen konstitueras, får sin betydelse bestämd, i förhållande till vad den inte är – i förhållande till det diskursiva fältet (Laclau, Mouffe 2001: 111, 112). Med denna förståelse blir diskursanalytikerns uppgift att blottlägga det självklara och studera hur andra diskurser ständigt försöker utmana betydelsen och rubba dess fixering.

Laclau och Mouffe är lite oprecisa i sin definiering av det diskursiva fältet, det vill säga om de menar att det innefattar all annan betydelskrivning eller endast utgörs av de specifikt konkurrerande diskurserna (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 34). Jag kommer i denna uppsats att använda mig av definitionen att det diskursiva fältet endast innefattar de konkurrerande diskurserna. Vid studerandet av den integrationspolitiska diskursen kommer jag till exempel att betrakta den strukturella diskrimineringsdiskursen som en del av det diskursiva fältet. Däremot kommer jag inte, i detta fall, att betrakta exempelvis en medicinsk diskurs som en del av det diskursiva fältet. Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips föreslår att man skiljer på dessa två betydelser genom att låna begreppet diskursordning av Fairclough (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 34). Jag väljer dock att endast använda den snävare formuleringen för att få en tydlig definiering vid det analytiska arbetet.

Allt vi gör och säger är diskursivt, vi kan inte göra något utanför diskursen. Följden av detta blir att det inte finns några betydelslösa handlingar eller objekt utan alla handlingar är meningsfulla. (Howarth 2007: 117). Alla objekt konstitueras som ett objekt inom en diskurs. Det finns ingen sann verklighet bortom det diskursiva. För att tolka och uppleva verkligheten måste den sättas in i en meningsgivande kontext (Laclau, Mouffe 2001: 107). På denna punkt har Laclau och Mouffe kritiserats som om de hävdade att det inte finns någon materiell verklighet, eller att det inte finns en verklighet bortom vår konstruktion. Detta är dock en feltolkning av Laclau och Mouffes diskursuppfattning. De menar att det visst finns en verklighet utanför människans tänkande och förståelse, däremot förnekar de att denna verklighet har en mening oberoende av de diskurser som ger händelsen betydelse (Laclau, Mouffe 2001: 108; Howarth 2007: 128). Det existerar en materiell verklighet som är oberoende av min vilja eller åsikt. Men när vi försöker förstå, tolka, ge en materiell händelse mening gör vi detta i en diskurs. Människan kan, enligt Laclau och Mouffe, inte förstå verkligheten utanför en diskurs.

Laclau och Mouffe använder begreppet artikulering som en beteckning för varje praktik som etablerar en relation mellan element så att deras identitet förändras som en följd av detta. Diskurs är vidare den strukturerade helhet som den artikulerande praktiken resulterar i (Laclau, Mouffe 2001: 105). Med element menas de tecken och skillnader som inte har artikulerats diskursivt, det vill säga att de inte har fått sin slutliga mening fixerad, de är fortfarande mångtydiga. När

elementen artikuleras inom en diskurs och får en entydig innebörd kallar Laclau och Mouffe detta för moment (Laclau, Mouffe 2001: 105; Winther Jørgensen, Phillips 2000: 34). Diskurser fixerar och låser således betydelse hos ett tecken så att det uppfattas entydigt. Exakt hur man identifierar eller var skillnaden mellan element och moment går är däremot Laclau och Mouffe mindre tydliga med.

2.2 Laclau och Mouffe som teori

En diskurs är en tillfällig läsning av social mening där det diskursiva fältet ständigt försöker utmana och rubba diskursens slutning. Diskursens betydelse och slutning förblir således endast tillfällig och hotas ständigt av nya betydelser av det diskursiva fältet (Howarth 2007: 119). Enligt Laclau och Mouffe försöker diskurser tvinga elementen till moment genom att reducera deras flertydighet till en fast och entydig innebörd. Diskursen är en temporär slutning av betydelser hos tecken. Då en diskurs alltid konstitueras i polemik till sitt yttre, vad den inte är, riskerar betydelsen hela tiden att undermineras av det diskursiva fältet (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 34-35).

Processen att förvandla element till moment blir aldrig helt avslutad eller komplett utan det diskursiva fältet hotar ständigt att förändra entydigheten (Laclau, Mouffe 2001: 106). Diskursanalysens roll är att lyfta fram och klarlägga processerna där det förs en kamp om teckens betydelse och studera det självklara – de betydelser som har blivit så fixerade i sin betydelse att de uppfattas som naturgivna (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 32). Det handlar inte om att klarlägga den objektiva verkligheten utan att studera hur vi *skapar* verkligheten så att den framstår som självklara och objektiv.

Om alla diskurser är tillfälliga slutningar som aldrig fixeras helt kan då identiteter och samhällen skapas? Laclaus och Mouffes svar är att poängtera politikens företrädare. Diskursiva artikuleringar, identiteter är politiska – Laclau och Mouffe inför en politisk diskursteori (Howarth 2007: 120-121). Gruppbildning är politisk då den utesluter den andra, individen som man identifierar sig i förhållande till. Identifieringen omöjliggör andra gruppformationer då den ignorerar andra identifieringsmöjligheter (Winther Jørgensen, Phillips 2000: 52)

Antagonism är hos Laclau och Mouffe inte en konflikt mellan stabila konstituerade identiteter. Sociala agenter skapar och blockerar identiteter genom antagonistiska uttryck (Howarth 2007: 121-122). Antagonism utgör ett hot mot en rådande diskurs. Genom att det diskursiva fältet konstituerar och definierar en diskurs måste agenterna dela en negativ identitet av det yttre. I en viss diskursiv formation verkar den negativa identiteten – vad gruppen inte är, vad de positionerar sig emot – som sammanhållande och utsuddande av andra olika identiteter inom diskursen (Howarth 2007: 123). Antagonismen skapar identitet, en vi/dem relation där de motstridiga parterna utgör fiender utan någon gemensam beröringspunkt (Mouffe 2005: 20).

Skapandet av en identitet är beroende av den diskursiva formationen, vissa identitetsmöjligheter blir här aktuella medan andra omöjliga. Ingen identitet är

fullt fixerad, utan människan är alltid överdeterminerad vad det gäller identitet. Identifiering med en särskild grupp, men uteslutning av andra är resultatet av en hegemonisk process (Laclau, Mouffe 2001: 111). Många grupperingar skiljer sig åt på flera punkter utöver den gemensamma. Exempelvis döljer grupp kategorin eller identifieringen svart skillnader såsom kön (Winther Jørgensen, Phillips 2000: 52).

Laclau och Mouffe skiljer mellan subjekspositioner – hur ett subjekt positionerar sig inom en diskurs såsom till exempel kvinna, muslim, och så vidare och politisk subjektivitet – hur de sociala aktörerna handlar. Det är diskursiva rubbningar, förskjutningar som påverkar existerande positioneringar och tvingar subjektet att åter identifiera sig i nya strukturer (Howarth 2007: 125).

2.3 Tillvägagångssätt – diskursanalytiska verktyg

I analysen av mitt material så kommer jag att använda mig av ett antal begrepp hämtade från Laclau och Mouffe. Det är dessa begrepp som kommer att utgöra mitt analytiska verktyg när jag läser mitt material. Jag kommer nedan att göra en kort presentation av de begrepp jag ska använda även om de under analysen kommer att flyta in i varandra.

- **Nod, nodalpunkt:** Laclau och Mouffe menar att det inom varje diskurs finns ett privilegierat tecken som har en relation till alla andra tecken inom diskursen vilket de kallar nod eller nodalpunkt. Noden utgör ett nav, en central punkt i diskursen (Bergström, Boréus 2005: 318). Genom att identifiera noder vill jag kartlägga diskurser och hur de används.
- **Ekvivalenslogik:** Inom en diskurs löser, vad Laclau och Mouffe kallar, en ekvivalenslogik upp särskilda identiteter för att skapa en negativ förenande identitet. Man gör således vissa egenskaper ekvivalenta genom sin negativa relation till en annan egenskap. Det är på detta sätt som olikheterna inom en gruppering suddas ut för att hålla enad front mot en negativ identitet (Howarth 2007: 123-124). Jag vill undersöka hur mitt material använder sig av ekvivalenskedjor för att skapa olika identiteter, såsom exempelvis kategorin ”invandraren”.
- **Flytande signifikant:** Nodalpunkter som är speciellt öppna för olika tolkningar och betydelseskrivningar mellan olika diskurser kallar Laclau och Mouffe för flytande signifikanter. Till skillnad från nodalpunkter, som är det privilegierade tecknet inom en specifik diskurs, är flytande signifikanter tecken som inom olika diskurser antar olika betydelse. Det handlar alltså om element som är särskilt öppet för olika betydelser mellan olika diskurser (Winther, Jørgensen 2000: 35).

3 Svensk integrationspolitik, en kort bakgrund

För att kunna föra en diskussion kring integrationspolitiken idag krävs en introduktion och en tillbakablick över hur den har utvecklats historiskt. För även om jag inte har några heltäckande ambitioner att beskriva integrationspolitiken idag så är maktutredningen och bemötandet av denna ändå ett svar på dagens integrationspolitik. Jag kommer genomgående i uppsatsen att använda mig av begreppet invandrarpolitik när jag specifikt åsyftar den politik som bedrevs mellan 1975 och 1998, vilken fastslogs 1975 (Prop. 1975:26). Vidare syftar integrationspolitik på den politik och de officiella mål som fastslogs i proposition *Sverige, Framtiden och mångfalden* (Prop. 1997/98:16) och som gäller än idag.

Vid en första anblick kan det konstateras att det har gjorts ganska få förändringar i politiken sedan sextiotalet trots att invandringen till Sverige har förändrats. 1968 kom den första propositionen som behandlade en statlig invandringspolitik och ställningstagandet mellan assimilation eller integrering (Dahlström 2003: 43).

Under efterkrigstiden växte en kritik mot rasbiologiska argument fram som ett svar på nazismen (Hansen 2001: 46). Detta betyder dock inte att den rasbiologiska diskursen helt förpassats till det diskursiva fältet. Steriliseringarna i Sverige bottnade i en politik att det annorlunda, det avvikande inte var önskvärt, inte skulle föra sina gener vidare.

Även om eugeniken och rasidéer var utbredda i hela Europa, är det en förenkling att endast betrakta dem som några mörka år då Sverige influerats av den europeiska andan och sedan försvunnit ur politiken. I Sverige tog steriliseringarna framförallt fart efter andra världskrigets slut och pågick in på sjuttioalet. De officiella orsakerna till steriliseringarna varierade, under efterkrigstiden angavs ofta eugeniska skäl till sterilisering för att sedan övergå alltmer till medicinska motiveringar. Förändringen pekar således på att den rasbiologiska aspekten försvann under efterkrigstiden. Denna förändring är dock troligtvis endast kosmetisk då det delvis var samma grupp människor som steriliserades och att vissa ingrepp som tidigare hade klassats som eugeniska nu fick gå under medicinsk etikett (Broberg, Tyden 142-143).

Således levde det rasbiologiska tankegodset kvar långt efter andra världskrigets slut. Jag vill med detta exempel illustrera att historien och tankeströmningar lever kvar och sätter gränser för hur vi uppfattar oss själva och andra – historia är inte bara historia. Den postkoloniala teorin menar just att det postkoloniala arvet påverkar vår syn på världen och andra människor idag. Det rasbiologiska förslutna avslöjar också att Sverige haft långtgående del i skapandet av det andra.

Under efterkrigstiden menar Lars-Erik Hansen att en antirasistisk jämlikhetsdiskurs etablerades som ett svar på den tidigare dominerande rashygieniska idétraditionen. De rasbiologiska argumenten blev trots allt mindre rumsrena och gångbara (Hansen 2001: 46). Den aktiva utrikespolitiken som Sverige började utveckla ser Hansen i hög grad som ett internationellt jämlikhetsprojekt. Den moraliska utrikespolitiken spillde så småningom över på inrikespolitiken och kom således att aktualisera frågan om jämlikhet för invandrare och minoriteter i Sverige. Med jämlikhet avsågs dock inte någon etnisk jämlikhet, närmare bestämt någon rättighet att värna om och utveckla en kultur annorlunda än den traditionellt svenska (Ibid: 55-59, 90-94).

Under sextio, sjuttiotalen, när den svenska välfärdspolitikerna växte i sin omfattning, stärktes jämlikhetstanken. Gruppen invandrare kom alltmer att betraktas som en utsatt grupp varför insatser för ökad jämlikhet mellan svenskar och invandrare betonades för att minska utanförskap. Det var främst en social och ekonomisk jämlikhet som åsyftades (Ibid: 109). Invandrarutredningen lämnade 1974 sitt slutbetänkande där tyngdpunkten låg på en förstärkning av jämlikheten och att befrämja den kulturella och språkliga mångfalden (Ibid: 191). 1975 togs ett beslut i riksdagen om hur invandringspolitiken skulle utformas. Grunddragen var att alla skulle behandlas lika oavsett härkomst, ett ekonomiskt stöd för bevarandet av språk och kultur samt ett motverkande av rasism. Politiken gjorde Sverige det första land i Europa som öppet positionerat sig med en aktiv pluralistisk invandringspolitik. Något som gjorde att Sverige betraktade sig som ett föredöme internationellt, "den Svenska modellen", en välfärdsmodell som inkluderade alla (Ibid: 204-207).

De politiska målen låg i stort sett fast under åttiotalet även om några förändringar gjordes, framförallt när det gällde valfrihetsmålet. Kritiken rörde sig kring de många tolkningar som formuleringen av valfrihetsmålet gav möjlighet till. I propositionen från 1985 fastställdes att det var de svenska normerna som skulle sätta gränserna för den kulturella valfriheten. De tre målen jämlikhet, valfrihet och samverkan var i det närmaste oförändrade sedan de fastslogs 1975 fram till 1997 då propositionen *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik* ville förnya politiken (Dahlström 2003: 45-46).

Marie Demker menar att det just har varit en solidaritetsprincip som har styrts Sverige i sin immigrationspolitik, det vill säga att normen om solidaritet med utsatta människor styr vilka politiska åtgärder som blir möjliga. Demker menar att detta har fått konsekvensen att det inte har funnits en sammanhållen politik om hur invandrare och flyktingar ska behandlas. Frågorna har uppfattats som känsliga och problemen har inte adresserats (Demker 2003: 64, 70). Hon menar vidare att integrationsprocessen skulle underlättas om den istället byggde på en medborgarskapsprincip. En politik där särskilda politiska rättigheter knyts till medborgarskapet och där det inte görs någon åtskillnad mellan svenska medborgare (Ibid: 72).

3.1 Sverige, framtiden och mångfalden.

Redan titeln i proposition Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik (Prop. 1997/98:16) anger nytt fokus i politiken. I slutet av sextioalet rörde sig diskussionen kring hur staten skulle kunna hjälpa till genom en anpassning av invandrare till Sverige. När politiken omformulerades fokuserades på hur samhället skulle kunna förändras, istället för hur individen, invandraren, skulle anpassas till samhället (Dahlström 2003: 49).

Det handlar om ett skifte från säråtgärder och befästandet av kategorin invandrare till en integrering. Det framgår att invandrapolitiken, när den fastslogs 1975, genom mål såsom jämlikhet, valfrihet och samverkan, var ett brott mot den tidigare assimilationspolitiken. Flera av de förslag och åtgärder som återfanns i invandrapolitiken från 1975 bygger dock på säråtgärder för invandrare även om den i huvudsak förväntades bygga på den generella politiken (Prop. 1997/98:16 s 15, 16).

Så småningom växte en kritik mot just inriktningen av säråtgärder för invandrare fram då den buntade ihop alla som invandrat till Sverige oavsett specifik situation och hur länge personen bott i Sverige. Personer som var födda i Sverige kunde också kategoriseras som invandrare och behandlas under samma politik som nyanlända flyktingar (Prop. 1997/98:16, s 17). Den politik som fastslås i proposition Sverige, framtiden, mångfalden tar sin utgångspunkt i just denna kritik, och önskar bryta den enkla kategoriseringen:

Mot bakgrund av hur invandrapolitiken kommit att bidra till den felaktiga föreställningen att invandrare är en från svenskar avvikande och homogen grupp, anser regeringen att det är angeläget att framtida säråtgärder riktar sig till invandrare som grupp endast när detta är befogat, dvs. när invandrarskapet är en mer relevant utgångspunkt för åtgärder än andra förhållanden (Prop. 1997/98:16, s 20).

Integrationspolitiken är ett avståndstagande från den tidigare ensidiga fokuseringen på invandrare som då hade förblivit oförändrad under drygt tjugo år, därav också namnet *integrationspolitik* istället för invandrapolitik. En del av förslaget är inrättandet av en ny myndighet för integrationspolitiken, närmare bestämt det numera nedlagda integrationsverket (Prop. 1997/98:16, 5). Maktutredningen (SOU 2006:79) kritiserar i sin tur starkt integrationspolitiken, med sin knappt tioåriga historia, för att fortfarande bygga på en särpolitik som reproducerar och skapar bilden av invandraren och hur denna verkar i en diskriminerande struktur. Skillnaden och det stora skiftet från invandrapolitik till integrationspolitik är således skenbar eftersom den bygger på samma särartstänkande princip.

Carl Dahlström menar att förändringen i mål inte speglar någon nämnvärd förändring i politiska åtgärder, med några få undantag. Han tolkar detta utifrån nyinstitutionell teori som formativa moment, det vill säga att nya institutioner får sina huvuddrag utmejsalde under en kort och omvälvande period som efterföljs av stabilitet. Det är under det formativa momentet som gränserna för vad som är möjligt sätts. Vidare menar Dahlström att detta lett till ett ”vägvalsberoende”, det

vill säga att när politiken väl är etablerad är det svårt att uppnå en förändring (Dahlström 2003: 59-60). Utifrån diskursteori kan samma händelse betraktas som ett resultat av en hegemon process. Den turbulenta perioden när politikområdet etablerades vilken karaktäriserades av livlig debatt kan tolkas som att det diskursiva fältet utmanat den rådande diskursordningen och att stabilitetsperioden är etablerandet av en ny diskurs. Lars-Erik Hansen menar att det under efterkrigstiden etablerades en antirasistisk jämlikhetsdiskurs som ligger till grund för den kommande politiken. Något som talar för att det har skett en diskursiv förändring.

4 Analys

Här kommer jag att diskutera mitt material i olika grupper. Först kommer jag att analysera debattartiklarna i dagens nyheter som inleddes med Paulina de los Reyes och Masoud Kamalis besked om avhopp. Sedan kommer direktiven att behandlas i avsnittet efter och slutligen kommer analysen om själva utredningen.

4.1 Debatten i Dagens nyheter

I den kritik som Paulina de los Reyes framför tillsammans med Masoud Kamali kritiserar de blindheten i utredningen, en total avsaknad av erfarenhet på området etnicitet. De gör sig själva till representanter för de diskriminerade istället för den dåvarande utredningen. De ekvivalerar utredningen med osynliggörande, inkompetens och ett forskningsgrepp som verkar segregande. De försöker påvisa hur utredningen omedvetet utgår från en självklar svensk norm där invandraren ekvivaleras med allt avvikande. Fokus för utredningen står i att kartlägga skillnader, skapandet av den andra och vidmakthållandet av identiteten invandrare. De försöker även slå hål på myten om en objektiv oproblematiserad kartläggning vilken de hävdar enbart bidrar till en stigmatisering, en kritik mot rådande akademiska diskursen.

De försöker med diskursteoretiska termer att dekonstruera de antagonistiska subjektpositionerna invandrare och svensk och samtidigt göra sig själva till representanter genom ”Vår egen forskning visar [...] att föreställningar om kulturell och etnisk olikhet är viktiga komponenter i den strukturella diskriminering som finns i Sverige idag” (Reyes, Kamali 030406). I passagen ekvivaleras kartläggning av skillnader med diskriminering varför logiken följaktligen leder till att hela utredningen genomsyras av en strukturell diskriminering. Skapandet av olikhet är förutsättningen för strukturell diskriminering för Reyes och Kamali. Genom att fastslå skillnader mellan två grupper bygger vi ett samhälle kring föreställda olikheter.

Reyes och Kamali kräver att ett teoretiskt ställningstagande görs, det går inte att studera någonting objektivt. De menar att utredningen är ett exempel på hur ”institutionella diskrimineringsformer sätter gränser för kunskapsproduktionen och i förlängningen för formuleringen av nödvändiga åtgärder”. Här försöker Kamali och Reyes dels slå hål på myten om det jämlika Sverige genom att säga att utredningen produceras i en diskriminerande struktur. Genom att kritisera möjligheten till att objektivt beskriva och kartlägga utmanas den kvantitativa forskningsdiskursen. Vetenskap ekvivaleras med ett teoretiskt ställningstagande. Kritiken har likheter med Laclau och Mouffes teori som menar att det inte finns

objektivitet. Det som upplevs som objektivt är därför endast ett resultat av en hegemonisk process. Det som vi upplever som objektivt döljer endast alternativa tolkningar varför objektiviteten är ideologisk. Allting är kontingent (Winther, Jørgensen; Phillips 2000: 44).

Samtidigt som Kamali och Reyes kritiserar konstruktionen av de två identiteterna svensk respektive invandrare noterar de att utredningen inte innehar någon utlandsfödd författare. Det kan tyckas paradoxalt att Kamlai och Reyes kritiserar konstruktionen av de polariserade grupperna samtidigt som de hävdar en representation i utredningen av gruppen invandrare, en passage som motdebattörerna har tagit fasta på. Kamali och Reyes hävdar dock att detta är en del av osynliggörandet av kompetensen som många akademiker med invandrabakgrund har, återigen ett resultat av en insitutionell diskriminering.

Utredningens särskilda utredare Anders Westholm möter kritiken från Kamali och Reyes. Westholm börjar sitt försvar med att utredningens uppgift enligt direktivet är att studera skillnader mellan "invandrare och infödda" samt att studera varför det ser ut så. Han möter påståendet om exkludering av expertis med inkludering. Genom att bjuda in hela forskarsamhället inkluderas snarare än exkluderas forskare hävdar Westholm. För honom är en öppen inbjudan inneslutning medan Kamali och Reyes menar att samma inbjudan osynliggör kompetens då den osynliggör kompetensskillnader mellan de trehundra inbjudna. Genom att ta skydd bakom inkludering, en öppen inbjudan, kan han svårligen anklagas för osynliggörande.

Tillvägagångssättet att beskriva och förklara skillnader är hos Westholm precis vad direktivet anger att utredningen ska ägna sig åt. För att kunna komma med ett åtgärdsförslag måste man först definiera vad som är problemet och undersöka detta. Det går inte att "förtiga" som Westholm menar att Kamali och Reyes gör.

Här blottläggs att debattörerna skiljer sig åt vad det gäller vetenskapsteoretiska utgångspunkter. Dels vad det gäller ontologiska utgångspunkter, det vill säga frågor som berör hur världen är beskaffad, om det finns en verklighet oberoende av människans kunskap om den (Marsh, Furlong 2002: 18). Dels skiljer sig även de epistemologiska utgångspunkterna, forskarnas fundamentala uppfattningar om vad vi kan veta om världen och hur vi får kunskap om denna, om den till exempel låter sig objektivt observeras (Marsh, Furlong 2002: 18, 19).

Westholms argumentation bygger på en uppfattning att vi kan få vetskap om hur världen är beskaffad och att det objektivt går att studera den. Reyes menar i motsats att en sådan oproblematiserad beskrivning inte är möjlig. Vetenskap är här en flytande signifikant som tillskrivs olika betydelse. Olika diskurser kämpar om att tillskriva tecknet olika innehåll. Vad är vetenskap och hur kan vi producera vetenskap, med vilka verktyg? Westholm menar att utredningen till skillnad från vad Reyes och Kamali vill "söker svar, inte bekräftelse". Det teoretiska ställningstagande som de eftersträvar menar Westholm är att "utforma glasögonen på ett sådant sätt att de bara tillåter en att se en sak" (Westholm 030415). Det teoretiska ställningstagandet kopplas här samman med ovetenskaplighet, och sanningssökande med vetenskaplighet. Westholm menar att det "förtigande" som han uppfattar att utredningen bygger på är oförenligt med god forskareetik. Han

bygger sin argumentation på att olikheterna mellan svenskar och invandrare är ett faktum och att diskrimineringen inte kommer att gå över av sig själv, utan att det krävs analyser av skillnader istället för ett förtigande av dem. Det är just dessa olikheter som Reyes och Kamali menar är konstruerade och som i debatten ständigt reproduceras. Debatten handlar således inte endast om fältet ”integrationen i Sverige” utan en stor del utgörs av en akademisk konflikt.

Den antagonism som finns mellan definitionerna gör det omöjligt att samarbeta. Utifrån Laclau och Mouffes teori skapas en sådan konflikt av hegemoniska processer vilken gör utgångspunkterna oförenliga. Inom den vetenskapsteoretiska litteraturen för samhällsvetenskap vittnar en del litteratur om en sådan motsättning, antagonism mellan olika epistemologiska och ontologiska ställningstaganden. David Marsh och Paul Furlong liknar de ontologiska och epistemologiska frågeställningarna som ett skinn snarare än en tröja, för forskaren. Det går således inte att ta av och på sig denna teoretiska förförståelse när det passar. Motsättningarna mellan de olika ståndpunkterna har varit en debatt inom västerländsk teori under århundraden (Marsh, Furlong 2002: 17, 40). De olika positioneringarna avgör till viss del de metodologiska valen.

Visserligen anser flertalet forskare att den gamla indelningen i kvalitativ och kvantitativ forskning är föråldrad, då det faktiskt inte existerar någon skarp gräns för vad som utgör det ena eller det andra (Bjereld, Demker, Hinnfors 2002: 24-25). Eller att motsättningen endast är skenbar eftersom den del av konflikten som bottnar i epistemologiska ställningstaganden helt enkelt inte innehar någon motsättning. De problem som dock finns mellan kvalitativt och kvantitativt kan överbryggas (Teorell, Svensson 2007: 12-13). Denna oenighet kring motsättningar till trots så är ”vetenskap” en flytande signifikant i Dagens Nyheters debatt. Reyes och Kamali artikulerar den kvalitativa diskursen som ekvivalerar vetenskap med teoretiska ställningstaganden, och objektivitet med resultatet av strukturell diskriminering. Westholm artikulerar den kvantitativa diskursen genom att ekvivalera vetenskap med att beskriva, förklara och undersöka verkligheten, och teoretiska ställningstagande med politik. Trots Westholms kritik avslutar han sitt debattinlägg med en vädjan om förståelse, kanske ett hopp om att kunna överbrygga den antagonistiska konflikten

Vi är mycket angelägna om att fortsätta det vetenskapliga samtalet med alla de forskare som intresserar sig för utredningens frågeställningar. Det gäller även – det vill jag särskilt understryka – dem som helt eller delvis delar Reyes och Kamalis uppfattning i de vetenskapliga sakfrågorna. Det för oss centrala är att samtalet bottnar i en genuin vilja från båda parter sida att förstå hur den andre tänker [...] (Westholm 030415)

Bo Rothsteins inlägg liknar Westholms argumentation i många avseende. Den första kritiken gäller den akademiska konflikten då han bemöter kritiken från Reyes och Kamali om att integrationspolitiska maktutredningen kartlägger skillnader. ”Jag måste erkänna att det är obegripligt hur man skall kunna forska om invandrades situation i landet utan att göra någon sådan uppdelning” (Rothstein 030422). Samtidigt som han här definierar det enda sättet att bedriva meningsfull forskning, det vill säga genom att kartlägga skillnader, reproducera

han återigen identiteten invandrare. Han definierar att det är invandrares situation som vi här är intresserade av, grupperingen är självklar. Vidare menar han att forskningen inte ska begränsas av politisk korrekthet. Med denna formulering begränsas kritiken från Reyes och Kamali till att endast behandla politisk korrekthet. Att upprätthålla åtskillnaden mellan invandrare och svenskar genom att mäta deras skillnader är ett måste för forskningen och all kritik mot detta är endast ett resultat av vad som nu anses som politiskt korrekt, ett modets nyck. Skillnaderna mellan svenskar och invandrare är en självklarhet, det finns en kulturessentiell olikhet och en kritik av detta ekvivaleras med ”politisk korrekthet”.

Kritiken som Reyes och Kamali framförde mot att utredningen hade få medlemmar med invadrbakgrund monterar Rothstein ner med argumentet att det blir paradoxalt i kombination med att de inte vill använda sig av grupperingen invandrare/svensk. Argumentationen är ett vidare led i att bygga på konstruktionen av invandraren, där detta speglar att den är ofrånkomlig. Reyes och Kamalis kritik sammankopplas med opportunism.

Rothstein jämför kritiken av utredningen med kritiken av kvinnomaksutredningen där kritiken riktades mot att utredaren inte var initierad i ämnet samtidigt som kritikerna framhävde sig själva. Slutsatsen av kvinnomaksutredningen är enligt Rothstein en intetsägande utredning som bekräftar ”försanthållna fördomar” (Rothstein 030422). Här är det återigen den akademiska konflikten som appelleras. En stark teoretisk utgångspunkt är inte vetenskap och forskning, utan ”ideologiproduktion”. Här ekvivaleras Reyes och Kamalis utgångspunkt med ideologiproduktion, politiserad forskningsmiljö, intetsägande och politisk korrekthet. Rothstein representerar genom den ekvivalenslogik som han skapar det akademiska Sverige, den grupp som håller på med vetenskap, objektivitet och kunskapsproduktion.

4.2 Direktivet till integrationspolitiska maktutredningen

Redan i den inledande sammanfattningen av direktivet till integrationspolitiska maktutredningen appellerar formuleringen till ett traditionellt, kvantitativt forskningsangrepp. Formuleringen begränsar möjligheterna till alternativa tolkningar och återfinns på flera ställen i direktivet:

”Utredaren skall också söka *utveckla och pröva hypoteser* [...] Utredaren skall ta fram *fakta* om omfördelningen av maktresurser och inflytande mellan invandrare och befolkningen i övrigt [...] inte tillräckligt med de kunskaper som i dag finns om situationen för utländska medborgare eller utrikesfödda som grupp [...] vad som krävs är bl.a. ökade kunskaper om *bakomliggande orsaker* om hur strukturella förhållanden [...] Detta kräver både analys av tillgänglig *statistik, empiriska studier och teoriutveckling*” (Direktiv 2000:57, mina kursiveringar)

Direktivet begränsar här möjligheten till ett alternativt tillvägagångssätt och tolkningsramar. Att pröva hypoteser och ta fram fakta förutsätter att fenomenet diskriminering går att beskriva objektivt. Andra bakgrundsfaktorer ska särskiljas för att kunna statistiskt påvisa att det föreligger en strukturell diskriminering. Det bygger också på en ontologisk och epistemologisk grund att det finns en objektiv verklighet där ute som vi kan få kunskap om. Den diskursteoretiska förståelsen utgår dock från att det inte går att endast beskriva, eller ta fram fakta om verkligheten. Ett konstruktivistiskt eller dekonstruerande angreppssätt blir med ovanstående formuleringar en omöjlig kombination.

Direktivet understryker på flera ställen att utredningen syftar till att utreda eller kartlägga skillnader mellan invandrare och svenskar. Genom att ställa upp motpolerna svenskar och invandrare och undersöka dess skillnader, reproduceras bara olikheterna och kategoriseringen befästs än mer. Det understryks dock att andra variabler såsom kön eller social bakgrund ska ingå i analysen för att kunna identifiera om det finns en renodlad institutionell/strukturell diskriminering. Detta till trots skapas invandraren återkommande i direktivet i opposition till svensken i passager som:

” [...] utredaren skall särskilt belysa vilka strukturell hinder eller möjligheter som motverkar respektive befrämjar invandrades makt och inflytande [...] Invandrare, och i viss mån också personer födda i Sverige med invandrade föräldrar, har genomsnittligt en sämre situation [...] Betydligt fler bland dem med invandrarbakgrund har låga inkomster och det är också en större andel invandrare som får socialbidrag [...] att invandrare genomsnittligt mår sämre än personer födda i Sverige och att de lider av andra typer av ohälsa [...] skillnader mellan invandrare från olika länder och skillnader mellan flyktingar och andra invandrar [...] belysa vilka skillnader som finns mellan invandrare och personer födda i Sverige och mellan olika grupper invandrare vad gäller tillgång till ekonomiska resurser.”

Direktivet använder också ett resursargument genom formuleringen ”Sverige är i dag ett land som präglas av etnisk och kulturell mångfald [...] Denna mångfald är en viktig kraft för utvecklingen av det svenska samhället” (Direktiv 2000:57). Citatet bygger på ett särartstänkande där olikheterna mellan svenskar och invandrare utgör grunden. Det finns en ”kulturell mångfald” som vi ska ta tillvara på, en essens som skiljer sig från den svenska kulturen.

Utredningen öppnar också upp för frågan om ett fritt val med fokus på gruppen invandrare:

Utredaren bör så långt som möjligt också belysa i vilken utsträckning lågt deltagande i det svenska politiska livet beror på svårigheter att komma in i detta trots en vilja och ett engagemang samt i vilken utsträckning det är ett medvetet val att inte eftersträva inflytande i det svenska samhällslivet och på vilka grunder dessa medvetna val i så fall görs

Det intressanta är här att fokus endast läggs på invandraren som antingen har hinder eller är ointresserad av att bli en del av det *svenska* samhället, bli en del av ”vårt” samhälle. Formuleringen öppnar upp för tolkningen att gruppen invandrare väljer att stå utanför samhället i opposition till ”svenskar”. Det osynliggör gruppen ”svenskars” ointresse för att engagera sig. Tendensen återkommer på

flera ställen där det fokuseras på invandrarers beteende och hur de utövar sina samhällsliga möjligheter. Det blir här fokus endast på invandrarers beteende och hur de avviker från svenskar, ingen undersökning av beteendemönster i helhet. Här produceras och reproduceras identiteten invandrare kontra svensk genom att ”kartlägga” skillnader, grupperna emellan.

4.3 Direktivet till utredningen om strukturell diskriminering

I direktiv 2004:54 som ligger till grund för utredningen om strukturell diskriminering är formuleringarna annorlunda både med avseende på konstruktionen av invandraren men även vad det gäller den akademiska konflikten. Fokus har flyttats från kartläggning av skillnader mellan svenskar och invandrare till att ”identifiera strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet” (Direktiv 2004:54). Direktivet anger att utredaren ska ”identifiera och analysera *mekanismerna* bakom den [strukturella diskrimineringen] och dess konsekvenser för makt och inflytande samt allmänt dess konsekvenser i förhållande till de integrationspolitiska målen” (Direktiv 2004:54, min kursivering). Det är här de bakomliggande mekanismerna istället för orsak/verkan som anges. Ett ordval som inte anknyter till en traditionell kvantitativ diskurs i samma utsträckning som i direktiv 2000:57.

Konstruktionen av gruppen invandrare är här inte lika påtaglig, vilket troligen är ett resultat av kritiken som initierades av Paulina de los Reyes och Masoud Kamali, vilken senare också ledde till utredningens avveckling. Det var framförallt skapandet av den andre, invandraren genom utredningens ensidiga fokusering på skillnader, som kritiken tog sin utgångspunkt. Begreppet invandrare är mycket restriktivt använt i direktivet och förekommer endast tre gånger, varav två gånger i passager om den integrationspolitiska maktutredningen. Naturligtvis säger inte denna förekomst så mycket i sig men ger vid jämförelse med direktiv 2000:57 en tydlig bild. Här förekommer begreppet invandrare trettiofyra gånger, ej inräknat när det förekommer i formen invandrade eller invandrat. Med utgångspunkt i att texterna till form och språk är lika i övrigt och behandlar samma politikområde är detta anmärkningsvärt.

4.4 Utredningen om strukturell diskriminering

Utredningen försöker konsekvent att kartlägga den strukturella eller institutionella diskrimineringen. Tillvägagångssättet är i det närmaste en dekonstruktion av den rådande diskrimineringsdiskursen. Genom att slå sönder de ekvivalenskedjor som finns kring svensken i opposition mot ”den andre”, invandraren försöker utredningen blottlägga diskursen och hur samhället ständigt producerar och

reproducerar en diskriminerande praktik. Nodalpunkten i diskrimineringsdiskursen är precis som i den integrationspolitiska, invandraren. Det är genom noden som hela diskursen är uppbyggd – invandraren sammanför allt det andra, det som inte är svenskt. Begreppet säger i sig självt inte speciellt mycket mer än att det innefattar en person som har invandrat från ett annat land. Men genom sitt förhållande till andra tecken, negativt laddade tecken skapas och vidmakthålls ett begrepp som i sin tur konstituerar svensken. Invandrare som begrepp osynliggör de skillnader som finns inom gruppen. Den imaginära enheten kring en så brokig klassificering är enligt Laclau och Mouffe resultatet av ett hegemoniskt projekt (Laclau, Mouffe 2001: 111).

4.4.1 Identitetskonstruktion

Rapporten gör sig till representant för gruppen etniskt diskriminerade i dagens Sverige. Genom återkoppling av citat från fokusgrupper i marginaliserade områden legitimerar de sig som representanter. Rapporten försöker blottlägga hur samhället är strukturerat kring en identitetskonstruktion mellan vi och dem. Inom arbetsmarknad och utbildning kartlägger de hur denna är genomsyrad av en diskriminerande struktur där det krävs en ”svenskhet” som ska uppnås genom vidareutbildning och anpassning (SOU 2006:79). Citat från fokusgrupperna belyser en antagonistisk konflikt mellan identiteten invandrare och identiteten svensk. Att tillhöra ”de andra” gör det omöjligt att identifiera sig som ”svensk”, en identitet som definieras utifrån allt vad den står i opposition till. Laclau och Mouffe menar att allting är kontingent, allt skulle kunna vara annorlunda. Den antagonism som upplevs föreliggande mellan invandrare och svensk är ett resultat av en hegemonisk process. Den konflikt som råder mellan de olika identiteterna osynliggör de skillnader som finns inom gruppen svenskar respektive invandrare.

För att befästa att det råder en diskriminering inom arbetslivet exemplifierar utredningen hur inkonsekvensen i användningen av kravet språkkunskaper används som en ursäkt för diskriminering. Då kunskapskraven ständigt varierar kan utredningen slå fast att godtyckligheten är ett exempel på diskriminering. Angreppssättet är att försöka bryta den ekvivalenslogik som finns uppbyggd inom diskursen. Godtyckligheten intervjupersonerna möter i sin myndighetskontakt eller i arbetslivet illustrerar att det inte handlar om språk eller sociala koder utan att kunskapskraven är ”att vara född blond, blåögd och av svenska föräldrar” (SOU 2006:79, 92).

Då svenskheten definieras genom sin motsatts – det andra, invandraren – utgör allt som inte är svenskt någonting negativt eller annorlunda. Det handlar enligt rapporten inte om objektiva kunskapsluckor som gör att många med invandrabakgrund saknar jobb. Utan det råder diskriminering genom de skapade polerna vi/dem. Genom att göra sig till språkrör för alla etniskt diskriminerade och kritisera användningen av begreppet invandrare försöker författarna att dekonstruera den diskriminerande diskursen.

Den imaginära identitetskonflikt som uppstår mellan den polariserade uppdelningen i svensk kontra invandrare återkommer på flera ställen i

utredningen. Det är inte bara konflikten dem emellan som det handlar om utan även hur uppdelningen tvingar in förståelsen av världen i denna enkla kategorisering. En intervjuperson beskriver mottagandet på en homogen arbetsplats där kollegorna betraktar den kategoriserade invandraren som ”normal”, ”svensk”, ”som oss andra”, varpå slutsatsen blir att han inte kan vara en riktig invandrare (SOU 2006:79, 93). Eller hur barn till invandrade föräldrar brottas med identiteten invandrare, kontra svensk. Den andra generationen hamnar i utanförskap då de varken kan interPELLERAS som invandrare eller svensk fullt ut (SOU 2006:79, 94). Exempelen illustrerar hur uppdelningen, identitetskonstruktionen tvingar in människor som antingen invandrare eller svenskar. När personen inte passar in i mallen såsom invandrare och hur denne ekvivaleras negativt, utgör allt det som inte är svenskt, måste personen utgöra en avvikelse som inte kan anses vara representativt.

Laclau och Mouffe menar att när motstridiga diskurser försöker att interPELLERA ett subjekt samtidigt uppstår en identitetskonflikt. Subjektet blir överdeterminerat. I grunden har alla identiteter ett antagonistiskt förhållande till varande och subjektet är således ständigt överdeterminerat. Eftersom alla diskurser är kontingenta finns det heller ingen sann subjektsposition för subjektet. Avsaknad av konflikt mellan identitetsmöjligheter eller subjektspositioner är således endast resultatet av en hegemonisk process (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 49). Alla subjektspositioner som ryms inom identiteten svensk såsom exempelvis kvinna, lärare, homosexuell står egentligen i konflikt till varandra men genom sin opposition ”invandraren” suddas skillnaderna mellan de olika positionerna ut genom ekvivalenslogik. Här synliggör utredningen resultatet av en hegemonisk process, det är enligt utredningens formulering ett ytterliggare bevis på den strukturella diskrimineringen.

Den hegemoniska ordningen låter oss bara identifiera oss som antingen svensk eller invandrare mellan vilka det föreligger en antagonistisk konflikt. Grupperingen är ömsesidigt uteslutande, det vill säga att du kan bara vara antingen eller. En konsekvens av detta är att invandraren aldrig kan bli svensk.

4.4.2 Den andre skapas genom ekvivalenslogik

Utredningen pekar på hur media är en stor del i skapandet av ”den andre”. Det är genom en ekvivalenslogik som media skapar ”den andre”. Vid beskrivningen av förorterna kopplas detta så gott som alltid samman med problem. I rapporteringen fokuseras på vad de saknar, jobb, språk, hälsa, svenskhet. Det är stereotypa bilder som kablans ut i reportage om det andra (SOU 2006:79, 103-105). Det är också denna bild som definierar ”svenska” områden till problemfria. Förorten och med sina invånare kan liknas vid behovet av en klassisk syndabock. Denna ensidiga fokusering kring förorten skapar segregation och diskriminering.

Utredningen visar på hur det har skapats en ekvivalenslogik mellan demokrati, jämlikhet och lika värde. Samhället är inte jämställt då det råder en strukturell diskriminering. Dagens demokrati innebär endast jämlikhet och lika värde för delar av dess medborgare (SOU 2006:79, 108). Vad utredningen här synliggör är

med Laclau och Mouffes begrepp att demokrati är en flytande signifikant, det vill säga ett privilegierat tecken som antar olika betydelser. Olika diskurser för en kamp om tecknets innebörd. Laclau kallar flytande signifikanter som hänvisar till en helhet för myter. Även om myten aldrig är sann är den en nödvänighet för att det överhuvudtaget kunna diskutera samhället (Winther Jørgensen, Phillips 2000: 47). Myten om det demokratiska och jämställda Sverige utgör en självklarhet, en objektiv sanning och det är denna myt som omöjliggör myten om Sverige genomsyrat av strukturell diskriminering. Samhället är, enligt Laclau och Mouffe omöjligt eftersom det inte finns. Kanske låter påståendet konstigt men för Laclau och Mouffe handlar det om vi inte kan förstå samhället som en objektiv helhet då en diskurs aldrig kan fixera mening helt och hållet (Laclau, Mouffe 2001: 111).

Utredningen lyfter fram hur särskiljandet mellan svenskar och invandrare är en förutsättning för att den senare ska kunna nedvärderas. "Invandrare" identifieras som en grupp skild från "svenskar". Svenskar konstitueras i förhållande till vad de inte är, i förhållande till gruppen invandrare. På så vis suddas skillnaderna inom gruppen svenskar ut och ekvivaleras med varandra. Skillnaderna i motpolen "invandrare" osynliggörs också. Vad utredningen försöker göra här är således att lösa upp den ekvivalenslogik som finns kring grupperingen "svensk" respektive "invandrare". Inom politiken ekvivaleras exempelvis invandrare med okunnig, kvinnoförtryck, brist på demokratisk tradition, socialbidragsberoende, hedersmord och vidare andra negativa fenomen (se exempelvis SOU 2006:79, 119-122). Då svensken definieras utifrån allt vad den inte är, genom det diskursiva fältet kan gruppen inte tillskrivas de egenskaper som invandraren har.

Invandrade kulturer framställs som muslimska, odemokratiska och patriarkala till skillnad från dess opposition "svenskarna". De *saknar* således en demokratisk tradition, sekulära värderingar och jämställdhetstänkande (SOU 2006:79, 256-260, 262, 266-267). Tron på det jämställda Sverige kan bara leva i förhållande till något, den ojämlika omvärlden. Jämställdhet ekvivaleras med svensk eller västerländsk kultur. Utredningen påvisar att svenska värderingar kopplas samman med jämställdhet medan invandrare ekvivaleras med patriarkala strukturer. Kritiken påminner om den kritik som den svarta feminismen riktade mot den vita, det vill säga att den var genomsyrad av rasistiska värderingar. Här konstitueras den icke jämställda "tredje världen kvinnan" den västerländska kvinnan som jämställd och oförtryckt (Mohanty 1999: 207, 208).

En del av problemet är vem som har problemformuleringsprivilegiet. Om gruppen invandrare exkluderas från politiken hamnar de även utanför det som brukar definieras som "agenda setting" eller att bestämma dagordningen. Även om utredningen försöker att dekonstruera gruppen "invandrare", yrkar de samtidigt på en representation av samma grupp. I den egenskap att de diskrimineras krävs även en representation av samma grupp för att motverka strukturen (SOU 2006:79, 124). En möjligen paradoxal slutsats, att gruppen invandrare först ska dekonstrueras som ett mål emot diskriminering för att sedan definieras som grupp som måste representeras.

4.4.3 Utredningens förslag till åtgärd

Utredningen försöker genomgående att lyfta fram hur uppdelningen i vi/dem genomsyrar alla praktiker i samhället för att synliggöra strukturen. Genom sin kritik av begreppet ”invandrare”, försöker utredningen att dekonstruera hela diskursen. Utredningen letar sig bakåt i tiden för att hitta spår som påverkar integrationspolitiken så som den ser ut idag. Den politik som antogs 1975 med benämningen ”invandrapolitik” fastslog en gruppering mellan invandrare och svenskar. Det var invandrarna som skulle integreras med svenskar. Jämlikhetsprincipen begränsades till att inkludera lika rättigheter, inte lika möjligheter (SOU 2006:79, 11-12).

Utredningen förslår en ny politik för social sammanhållning, en politik som är förmögen att dekonstruera det polariserade vi/dem tänkandet. Den välfärdspolitik som finns idag saknar medel för att motverka diskriminering (SOU 2006:69, 13). Olikhetstänkandet, den ständiga reproduktionen av att människor är olika och har olika värde är en förutsättning för diskrimineringen. Utredningen vill bort från konstruktionen av svenskhet som det eftersträvarsvärda målet och synen på det essentiellt annorlunda (SOU 2006:79, 20). Ett led i den nya politiken för att bekämpa diskrimineringen är dels att komma ifrån särartstänkandet men även en omläggning av den generella välfärdspolitikens där omfördelning av resurser återigen aktualiseras, en del av den hållbara utvecklingen. För att bryta den strukturella diskrimineringen räcker inte upplysning och medvetandegörande utan det krävs ”tvångsåtgärder”. Ingen privilegierad grupp avstår frivilligt från en maktposition (SOU 2006:79, 23). Konkreta förslag är vidare en nedläggning av integrationsverket då detta tillämpar säråtgärder, invandrare ska integreras med svenskar, skapandet av en ny myndighet för lika möjligheter och likvärdigt utfall, nedläggning av justitiedepartementets integrations och mångfaldsenhet och istället skapa en ny enhet att jobba enligt den nya politiken, forskningsstiftelse, medborgarråd, förtur till offentliga jobb för personer från marginaliserade områden. Samt en rad andra krav för inom respektive område som de har undersökt såsom skola, rättsväsende och media (SOU 2006:79, 24-32).

Utredningen pekar på hur den nya integrationspolitiken som tog vid efter invandrapolitiken, med utgångspunkt i en förändrad inriktning av politiken fortfarande använder sig av samma särpolitik, en politik för ”de andra”. Även om integrationspolitiken positionerar sig emot en sådan särpolitik för invandrare försöker utredningen påvisa att politiken trots detta verkar i en diskriminerande diskurs. Den springande punkten är att integrationspolitiken saknar ett maktperspektiv, det vill säga att de helt ignorerar maktojämlikhet. Det är också en politik som helt förbiser den strukturella/institutionella diskrimineringen.

Som ett led i sin argumentation om både en misslyckad integrationspolitik men även en snedvriden välfärdspolitik vilar grundbulten i åtgärdsplanerna på att minska den ekonomiska ojämlikheten och ”skapa lika möjligheter och likvärdigt utfall för alla utifrån sina prestationer” (SOU 2006:79, 255). Jämlikhetsbegreppet är inte tillräckligt i sig, utan utredningen trycker på ”lika möjligheter till”. På samma sätt som Hansen konstaterade ovan att utrikespolitiken satte spår i inrikespolitiken vid etablerandet av en jämlikhetsdiskurs under fyrtio och

femtioalet, konstaterar utredningen att inrikespolitiken inte längre kan särskiljas från utrikespolitiken (SOU 2006:79, 256). Detta eftersom många personer bär med sig andra identiteter från sitt hemland.

Utredningen föreslår vidare att justitiedepartementets integrations och mångfaldsenhet läggs ner samt att det inte görs någon åtskillnad mellan invandrares och svenskars våld mot kvinnor (SOU 2006:79: 261). Den ekvivalenslogik som utredningen här försöker att ringa in är tydlig. Svenska mäns våld mot kvinnor har inget med kultur att göra och utgår från ett individperspektiv medan invandrares våld mot kvinnor är oskiljbart från deras kultur, ett kollektiv oförmöget till jämställdhet.

5 Slutsats och avslutande reflektioner

För att så återknyta till de frågor som jag ställde i inledningen. I min analys så har jag visat att debatten dels handlar om en akademisk konflikt där både en kvalitativ och en kvantitativ diskurs artikuleras. Konflikten mellan kvantitativt och kvalitativt är således långt ifrån löst. Utredningen är i stort sett ett försök att dekonstruera den diskriminerande diskursen och påvisa att den integrationspolitiska diskursen faktiskt är en del av den diskriminerande. Direktiven avslöjar att det har skett ett politiskt ställningstagande som möjliggör en socialkonstruktivistisk premiss till skillnad från det första direktivet som tydligt artikulerar en kvantitativ diskurs. Den akademiska konflikten såsom den artikuleras i mitt material, förefaller olöslig. Utredningen provocerar då den utmanar den rådande integrationspolitiska diskursen och då den artikulerar både en kvalitativ och en kvantitativ diskurs. De ekvivalenskedjor som har byggts upp kring svensk/invandrare och kring vad vetenskap är, rubbas genom utredningen. Med Laclau och Mouffes teori kan detta betraktas som att det diskursiva fältet rubbat den diskursiva slutningen vilket tagit sig uttryck i avvecklandet av den integrationspolitiska maktutredningen och avsättandet av Anders Westholm som särskild utredare.

5.1 Forskaren och diskursanalysen

En diskursanalys handlar inte om att komma fram till verkliga sanningen. Något som torde vara ganska tydligt efter det metodologiska avsnittet. Mitt syfte har inte varit att reda ut vem som har rätt eller fel i debatten utan att hitta mönster i materialet, påvisa hur det är uppbyggt av diskurser och varför det är så provocerande. Jag har heller inte haft för avsikt att detaljerat studera varje menings uppbyggnad i mitt material utan snarare om att kartlägga återkommande mönster. Ett sådant mönster är till exempel hur utredningen om strukturell diskriminering försöker att blottlägga hur den integrationspolitiska diskursen genomsyras av en strukturell diskriminering och att denna är fokuserad kring noden invandrare.

Forskarens roll i diskursanalysen utgör dock ett dilemma. Om allt är kontingent, om min tolkning endast är en representation bland andra, har den då något värde och kan jag frigöra mig från mitt forskningsobjekt (Winther Jørgensen; Phillips 2000: 29) Nej, någon total frigörelse från mitt forskningsobjekt kan jag inte göra med den teoretiska utgångspunkt som jag har. Det vore också märkligt att hävda någon form av objektivitet då Laclau och Mouffe, som diskuterats tidigare, likställer detta vid ideologi. Jag har dock

genomgående försökt att exemplifiera med citat från mitt material samt tydligt gått igenom mina analytiska begrepp som har funnits med mig när jag läst materialet. Uppsatsens arbete har varit att klargöra och blottlägga hur debatten och utredningen har varit strukturerad. Mitt avseende har varit att låta uppsatsen genomsyras av genomskinlighet i den mån det går.

6 Referenser

- Bergström, Göran; Boréus, Kristina (2005) *Textens mening och makt – Metobok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (andra upplagan) Lund: Studentlitteratur
- Bjereld, Bo; Demker, Marie; Hinnfors, Jonas (2002) *Varför vetenskap?* (andra upplagan). Lund: Studentlitteratur
- Broberg, Gunnar and Tyden, Mattias (1999) "Introduction" ur *Scandinavian Journal of History*, 24:2
- Börjesson, Mats (2003) *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur
- Dahlström, Carl (2003) "Lagt kort ligger. Svensk invandrapolitik 1964-2000" ur Pierre, Jon; Rothstein, Bo (red) *Välfärdsstat i otakt. Om politikens oväntade, oavsiktliga och oönskade effekter*. Malmö: Liber
- Demker, Marie (2003) "Att förbli i ingenmansland. Immigrationspolitikens brist på institutionell förändring" ur Pierre, Jon; Rothstein, Bo (red) *Välfärdsstat i otakt. Om politikens oväntade, oavsiktliga och oönskade effekter*. Malmö: Liber
- Hansen, Lars-Erik (2001) *Jämlikhet och valfrihet. En studie av den svenska invandrapolitikens framväxt* Stockholm: Akademitryck AB.
- Howarth, David (2007) *Diskurs*. Svensk översättning: Torhell, Sven-Erik. Malmö: Liber
- Laclau, Ernesto; Mouffe, Chantal (2001) *Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics* (andra upplagan) London: Verso
- Marsh, David; Furlong, Paul (2002) "A skin not a sweater: ontology and epistemology in political science" ur Marsh, David; Stoker, Gerry (red) *Theory and methods in political science* (andra upplagan) New York: Palgrave Macmillian
- Mohanty, Chandra Talpade (1999) "Med västerländska ögon: feministisk forskning och kolonial diskurs" ur Eriksson, Catharina; Eriksson Baaz, Maria; Thörn, Håkan (red) *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället* Nya Doxa
- Mouffe, Chantal (2005) *On the political* London, New York: Routledge
- Teorell, Jan; Svensson, Torsten (2007) *Att fråga och att svara* Malmö: Liber
- Winther Jørgensen, Marianne; Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Svensk översättning: Torhell, Sven-Erik. Lund: Studentlitteratur

6.1 Tidningsartiklar:

- De los Reyes, Paulina; Kamali, Masoud "Vi hoppar av Sahlins utredningen" ur Dagens Nyheter 2003-04-06
Rothstein, Bo "Politisk korrekt forskning ökar inte vårt vetande" ur Dagens Nyheter 2003-04-22
Westholm, Anders "Tystnad hjälper inte mot diskriminering" ur Dagens Nyheter 2003-04-15

6.2 Offentligt material

- Direktiv 2000: 57 Kulturdepartementet 2000-10-02
Direktiv 2004:54 Justitiedepartementet 2005-04-22
Pressmeddelande: " Länsstyrelserna blir regional motor i flyktingmottagandet" från Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2007-03-08
Proposition 1997/98:16
Proposition 1975: 26
Statens Offentliga Utredningar 2006:79
Statens Offentliga Utredningar 2007:10